

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

LÆRING I DET ORGANISEREDE FRITIDSLIV

Af Anne Kofod

Organiserede fritidsaktiviteter er en integreret del af ungdomslivet.

Tilbuddene støttes af offentlige midler, hvilket afspejler en konsensus om, at denne form for fritidsbeskæftigelse er en del af et godt ungdomsliv. Danske fritidsorganisationer har iagttaget, at unge ikke forpligter sig kontinuerligt over tid, ligesom undersøgelser peger på, at unge med alderen mister interessen for organiserede fritidstilbud.

I den forbindelse har fritidsorganisationerne gennem de seneste år sat fokus på, hvad unge lærer, når de går til håndbold, i ungdomsklub eller til spejder, ligesom der er

politisk fokus på området, men inden for forskningen er fritidslæring et fænomen, der kun er vagt beskrevet og defineret.

Artiklen undersøger, hvad tre fritidsorganisationer mener, unge lærer i kraft af deres deltagelse i det organiserede fritidsliv.

Fritidsorganisationerne mener, at de unge forberedes til deres fremtidige uddannelses- og arbejdsliv, de lærer at indgå i forskellige typer fællesskaber med forskellige mennesker, og så lærer de at indgå som borgere i et demokratisk samfund; tre forhold, der er centrale for ungdomslivet i det 21. århundrede.

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

Undersøgelsens baggrund

Organiserede fritidsaktiviteter har gennem generationer har været en integreret del af ungdomslivet. En bred vifte af fritidsorganisationer har budt ind med tilbud til de unge om at samles med jævnaldrende omkring en fritidsinteresse. Det er tilbud, som ofte er støttet af offentlige midler, hvilket afspejler en samfundsmæssig konsensus om, at denne form for fritid er en del af et godt ungdomsliv.

Det er i mindre grad belyst, hvorfor organiseret fritid har fået og stadig har central status i ungdomslivet. Vores viden om, hvad unge får ud af at deltage i de organiserede fritidstilbud, er begrænset, og det er derfor vanskeligt at diskutere på hvilket grundlag, denne status gør sig gældende. Det samme er tilfældet for de unges selvorganiserede fritid. Det vi ved, baserer sig overvejende på målinger af omfanget af de unges deltagelse i de aktiviteter, som fritidsorganisationerne tilbyder.

Gennem de seneste år har danske fritidsorganisationer iagttaget, at de unge har ændret adfærd. Blandt andet konstateres det, at de unge ikke længere forpligter sig kontinuerligt over tid (Jantzen, 2002a, s. 26), og at de i stigende grad efterspørger muligheden for at vælge og skifte mellem forskellige tilbud (Larsen, 2006, s. 35). Undersøgelser peger på, at de unge med alderen mister interessen for organiserede fritidstilbud (Fridberg, 1999, s. 83; Henriksen, 2002, s. 71; Hansen, 2003, s. 52, 2004, s.

16; Bille m.fl., 2005, s. 272; Bille og Wulff, 2006, s. 119).

Formål

Formålet med denne artikel er at bidrage med viden om, hvorfor organiseret fritid har fået og stadig har central status i ungdomslivet. Det gør jeg ved at undersøge, hvad tre fritidsorganisationer mener, unge lærer i kraft af deres deltagelse i det organiserede fritidsliv. Med ønsket om fortsat at fastholde de unges interesse for det organiserede fritidsliv, har organisationerne spurgt sig selv, hvordan det lader sig gøre. Her er synliggørelse og formel anerkendelse af det, de unge lærer i det organiserede fritidsliv blevet svaret. Artiklen er en analyse af den praksis som ifølge organisationerne udspiller sig i fritidsaktiviteterne, og som derfor forventes at føre til fritidslæring.

Fritidslæring

Jeg forstår og anvender fritidslæring som den udvikling, unge undergår i kraft af deres deltagelse i det organiserede fritidsliv. Denne tilgang gør det muligt at anlægge et livsfaseperspektiv, og undersøge, om der er noget særligt, unge forventes at lære i overgangen mellem barndom og voksenliv. Noget, som betyder, at de er myndige den dag, de fylder 18 år – ikke kun i juridisk, men også i praktisk forstand. Tilgangen gør det også muligt at undersøge fritiden i et generationsperspektiv og få svar på, om det, unge forventes at lære i overgangen mellem barndom og voksenliv, og måden de lærer det

*Artiklen er
peer-reviewed*

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

på, er forbundet med og afspejler deres samtid.

Min forståelse af fritidslæring er udviklet på baggrund af teorier om ungdom, fritid og læring. Med ungdomsbegrebet rammesætter jeg præmissen for at være ung i det 21. århundrede. Jeg tager udgangspunkt i den engelske sociolog Anthony Giddens' teori om det moderne samfund og hans begreb om udviklingen af selvidentitet, som refererer til, at det er op til den enkelte unge selv at skabe en identitet gennem social praksis. Giddens fremhæver, at det er en proces, der er baseret på den unges refleksive valg, herunder også valget af fritidsaktiviteter. (Giddens, 1994, 2004; Kaspersen, 2001) Jeg supplerer Giddens' teori om selvidentitet, der fokuserer på den unges individuelle udvikling, med teorier om unges forhold til fællesskaber (Lindgreen m.fl., 2005; Jensen 2001). Det gør jeg, fordi organiserede fritidstilbud er fællesskabsbaserede, og jeg finder det relevant at undersøge, hvordan dette harmonerer med individuelle valg. Fritidsbegrebet bidrager til at forstå fritiden som andet og mere end en kontrast til unges uddannelsesliv. Læringsbegreberne ikke-formel og uformel læring inddrager jeg for at kunne identificere læring som mere og andet end formel læring i uddannelsesinstitutionerne (Bjørnavold, 2000; Nielsen m.fl., 2004). Kompetencebegrebet inddrager jeg som et moderne læringsbegreb, der definerer forudsætningen for at være ung i det 21. århundrede, hvor der ikke findes

nogen umiddelbare svar på livets store og små spørgsmål, og at det netop er op til den unge selv gennem refleksive valg at udvikle en selvidentitet (Schultz Jørgensen, 2001; Jensen, 2002; Herman, 2003; Illeris, 2006). Kompetencebegrebet binder elementerne fra ungdom og læring sammen, ligesom det rammer ind i krydsfeltet af et generationsperspektiv og et livsfaseperspektiv: det afspejler et generelt menneskeligt vilkår i det 21. århundrede, som har en særlig dimension i forhold til ungdomslivets identitetsdannelse.

En analyse af fritidsorganisationernes oprindelse peger på, at fritidslæring altid har været en del af det organiserede fritidsliv. Da filantroper i 1880'ernes København etablerede de første fritidstilbud, spillede forebyggelse og opdragelse en central rolle. I stedet for at drive rundt på må og få, skulle datidens unge tilbringe fritiden under ordnede forhold, hvor de gennem forskellige aktiviteter blev forberedt på voksenlivet. I udgangspunktet var det de voksne, der definerede præmissen for at deltage samt aktiviteterens indhold. Med tiden er de unge i stigende grad blevet inddraget i disse spørgsmål, og påvirker indirekte aktiviteterens læringspotentiale (Kofod, 2009a).

Fritidsorganisationerne hævder, at det, de unge lærer via deltagelse i fritidsaktiviteter, er så væsentligt, at denne læring bør synliggøres og anerkendes. På denne baggrund vil artiklen komme med bud på, hvad fritidslæring er set fra dette

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

perspektiv og dermed hvilken rolle fritidsorganisationerne mener, deres tilbud spiller for læring i ungdomslivet.

Undersøgelsens empiriske grundlag

Spørgsmålet om, hvad tre fritidsorganisationer mener, unge lærer i kraft af deres deltagelse i det organiserede fritidsliv, undersøges empirisk ved systematisk at analysere materiale forfattet af henholdsvis Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF), Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI) samt Ungdomsringen. Disse organisationer er valgt, fordi de alle har synliggørelse og anerkendelse af unges læring i det organiserede fritidsliv centralt placeret i deres udviklingsarbejde. Der foreligger et skriftligt materiale, hvor fritidsorganisationerne redegør for deres syn på unge, og hvordan de mener, organiserede fritidsaktiviteter bidrager til ungdomslivet.

Som interesseorganisationer sætter de løbende deres opgaver og dermed tilbud til debat, hvad enten det er internt i organisationerne henvendt til medlemmer og aktive, eller eksternt henvendt til lokal- og landspolitikere. Det er vigtigt at slå fast, at det, der isoleret kan fremstå som ideologiske hensigtserklæringer, indgår som værktøjer i organisationernes daglige arbejde med de unge. I den forstand afspejler materialet den praksis, som det er artiklens ærinde at afdække.

Artiklens empiriske grundlag udgøres af de tre fritidsorganisationers publikationer, nyhedsbreve, pressemeddelelser mv. Jeg har systematisk gennemgået og inddraget offentligt tilgængeligt materiale, som sætter fokus på fritidslæring:

Dansk Ungdoms Fællesråd:
Min afsøgning af feltet peger på, at DUF med skriftserien *Sidste Udkald* (2001-2003) har været pioner i italesættelsen af unges fritidslæring. På den baggrund har jeg afgrænset min søgeperiode til 2000-2007. I denne periode udkommer DUF med en række skrifter tematiseret omkring kompetenceudvikling.

Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger:
DGI har i perioden 2000-2007 to medlemsblade, *Ungdom & fritid* samt *UdSpil*, som ved en systematisk gennemgang af overskrifter viser, at DGI første gang kobler frivillighed til uddannelses- og arbejdsmarked i 2002 (DGI 2002b). Først i 2006-2007 kommer der for alvor fokus på fritidslæring.

Ungdomsringen:
I 2005 udgiver Ungdomsringen folderen *Klubbernes Potentiale* (Tverskov, 2005), som samler op på et større projekt om klubbernes sociale funktion i forhold til socialt udsatte børn og unge, og konkluderer blandt andet, at klubberne har en socialt integrerende funktion (Tverskov, 2005 s. 13).

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

I forbindelse med Kommunalreformen i 2006-2007, udgiver Ungdomsringen publikationen *Ungdomspolitik i Kommunerne* (Larsen m.fl., 2006), med henblik på at inspirere de nye kommuner til at sætte unge på dagsordenen. I efteråret 2007 følger en antologi (Larsen m.fl., 2007), der alene beskæftiger sig med læring i fritids- og ungdomsklubber, primært via bidrag fra forskere og konsulenter. Ungdomsringens egen opfattelse af, hvilken rolle fritids- og ungdomsklubberne spiller i ungdomslivet, kommer kun i begrænset omfang direkte til udtryk.

De tre fritidsorganisationer

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF), er en paraplyorganisation for børne- og ungdomsorganisationer inden for det frivillige idebestemte eller samfundsenhederende foreningsliv. Organisationen varetager fordelingen af tipsmidler til medlemsorganisationerne. En aktuel opgørelse viser, at DUFs 70 medlemsorganisationer¹ primo 2008 repræsenterer lige over 500.000 unge, og det er sammenlagt et medlemstal i vækst i perioden 1998-2008 (DUF's egne opgørelser). DUF's sætter i sine vedtægter unge, demokrati og fællesskab øverst på dagsordenen.²

DUF er den af de tre organisationer, der først tager fat på at definere og synliggøre unges læring i fritidslivet med henblik på formel anerkendelse, og materialet fra organisationen er også det mest omfattende.

DUF arbejder primært med kompetencebegrebet, som bliver kategoriseret som vigtige personlige egenskaber (Jantzen 2002c, s. 1), og udfoldet med blandt andet kernekompetencer, forstået som de kompetencer, der er særlige for unges deltagelse i foreningslivet (Jantzen, 2002a, s. 8).

Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI) er Danmarks næststørste idrætsorganisation og tæller 1,3 millioner medlemmer. I 2007 var 402.681 af deres medlemmer mellem 13 og 18 år. Først i 2005 begyndte DGI at tælle de 13-18-årige medlemmer separat, og sammenlignet med 2007, er der sket en nedgang fra 52 % til 50 % af de unge i aldersgruppen (DGI's opgørelser og Danmarks Statistik 2005-2007).

DGI baserer sine aktiviteter på det frivillige foreningsliv med fællesskab og folkeoplysning som målsætning.³

Materialet fra DGI er bredspektret; dels fordi organisationen som den eneste tilbyder aktiviteter til alle aldersgrupper, ikke kun unge, og dels fordi der ikke foreligger nogen publikationer, der entydigt fokuserer på fritiden som læringsrum. DGI benytter sig både af realkompetencebegrebet, som definerer læring som *det du kan* (Undervisningsministeriet, 2005) og så tager DGI afsæt i konkrete eksempler fra idrætsforeningerne og refererer til for eksempel evnen til at samarbejde, planlægge og lede (DGI, 2007a).

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

Ungdomsringsen er foreningen af fritids- og ungdomsklubber i Danmark, og har formuleret tre hovedopgaver: at skabe aktiviteter til unge i klubberne, at sikre medarbejdernes faglige udvikling og at skabe politisk fokus på unges fritidsliv. Ungdomsringsen har ikke eksplicit været optaget af medlemstallet, men en opgørelse fra Dansk Ungdoms Fællesråd⁴ sammenholdt med Danmarks Statistik viser, at organisationen i 1997 havde 29 % af de 10-17-årige som medlemmer, mod knap 27 % i 2007.⁵

Ungdomsringsen er repræsenteret ved tre større, temapublikationer; en opsamling på et klubudviklingsprojekt (Tverskov, 2005), en der henvender sig til kommunerne (Larsen m.fl., 2006) og en antologi med bidrag fra både forskere og praktikere (Larsen m.fl., 2007).

I antologien fra 2007 introducerer Ungdomsringsen begrebet aformel og multiorienteret læring, der udlægges som en fjerde læringsform, der supplerer formel, ikke-formel og uformel læring. Begrebet referer til forskellige måder at lære på, som for eksempel gennem anerkendelse af den unge som ikke tager udgangspunkt i, om hun er fagligt dygtig (Larsen m.fl., 2007).

Alle tre organisationer er interesseorganisationer og repræsenterer deres medlemmer og medlemsorganisationer i for eksempel politiske forhandlinger og i den of-

fentlige debat. Organisationernes tilbud, hvad enten der er tale om ungdomsforeninger, idrætsforeninger eller ungdomsklubber, har det tilfælles, at de byder ind med organiserede tilbud i unges fritid. Ligeså væsentligt er det, at flertallet af danske unge benytter sig af en eller flere af disse organisationernes mange aktivitetstilbud på ugentlig basis.

Det er min hensigt at lade aktørerne på området komme til orde, nemlig de voksne, repræsenteret af fritidsorganisationerne. Det er fritidsorganisationernes udlægning af det organiserede fritidsliv, som udgør det empiriske grundlag for analysen af fritidslæring.

Analytisk tager jeg udgangspunkt i den filosofiske hermeneutik. I praksis betyder dette, at jeg udvikler og udfordrer min (for)forståelse af fritidslæring med mit empiriske materiale med henblik på, at analysen kan bidrage til en forståelse af, hvad de tre fritidsorganisationer mener, unge lærer i kraft af deres deltagelse i det organiserede fritidsliv.

Analysen er foretaget på tværs af organisationerne, som alle bidrager til fritidslæringens tre dimensioner. Deres arbejde supplerer og nuancerer begrebsliggørelsen af fritidslæring, men der har ikke vist sig nogen modstillinger, hvorfor der ikke har været anledning til at fremstille organisationernes materiale separat.

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

Eksisterende viden om unges fritidslæring

Et litteraturstudie af nordisk forskning viser, at der ikke foreligger nogen aktuelle undersøgelser af, hvad fritidsorganisationerne mener, unge lærer i kraft af deres deltagelse i det organiserede fritidsliv. Men et udvalg af undersøgelser, der er gennemført siden 2000, afspejler nogle relevante forhold. De spørgsmål, der er rejst og de svar som er fundet, fortæller noget særligt om måden, det organiserede fritidsliv bliver opfattet på. For eksempel udgør idrætten et dominerende undersøgelsesfelt (Abildgaard og Schøler, 2000; Nielsen m.fl., 2004; Trondman, 2005). Den forskningsmæssige interesse for idrætten afspejler, at det er en af de mest udbredte, organiserede fritidsaktiviteter. Et andet træk er, at det er forholdet mellem de unges tilknytning til det organiserede fritidsliv og deres demokratiske indsigt og engagement som undersøges. Andre undersøgelser (Andersen m.fl., 2000; Jensen, 2001) afdækker mere direkte unges holdninger til politik, og undersøger derefter, om dette kan aflæses i deres organiserede samfundsengagement.

Samlet set afspejler aktuelle undersøgelser af unges organiserede fritid en interesse for at afdække læringspotentialer, og her er demokrati et gennemgående tema. Undersøgelserne konkluderer, at de unge selv er interesserede i at blive udfordrede og lære noget (Trondman, 2005, s. 181), samt

at motivationen er særligt gunstig, fordi tilvalget af de organiserede aktiviteter er frivilligt (Nielsen m.fl., 2004, s. 200f). Der er også enighed om, at demokrati potentielt formidles til de unge via engagementet i fritidsorganisationerne (Abildgaard og Schøler, 2000, s. 248f; Engelstad og Ødegård, 2003, s. 153). På den anden side peger andre undersøgelser på, at de unge har vanskeligt ved at identificere sig med måden, organisationerne praktiserer demokrati på, hvorfor de unge primært fokuserer på aktiviteten og det sociale og i mindre grad tilegner sig indsigt i netop demokratiets natur (Andersen m.fl., 2000, s. 210ff; Jensen, 2001, s. 354). Det er i den forbindelse også interessant, at en svensk undersøgelse (Trondman, 2005) peger på, at der ikke er forskel på de unges medborgerskabsprofiler, hvad enten de er idrætsforeningsaktive eller ej: De unge mener grundlæggende, at samfundet bliver bedre af, at alle hjælpes ad og samarbejder uden egen vinding for øje, også selv om de i øvrigt har forskellige holdninger (Trondman, 2005, s. 177f). Der foreligger således ikke nogen entydig konklusion på spørgsmålet om, hvad fritidsorganisationerne mener, unge lærer i kraft af deres deltagelse i det organiserede fritidsliv, på samme måde som de undersøgelser, der foreligger, fokuserer meget entydigt på det demokratiske aspekt. Det afspejler, at fritidsorganisationerne traditionelt har spillet en aktiv demokratisk rolle (Kofod, 2009a), men som analysen vil vise, så er det kun én

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

af flere dimensioner af organisationernes definition af fritidslæring.

Fritidsorganisationerne kan styrke de unge i uddannelses- og arbejdsliv

Analysen har ledt frem til en definition af fritidslæring med tre dimensioner. Den første dimension tager afsæt i ungdommen som en livsfase, hvor læring er forbundet med de unges fremtidige uddannelses- og arbejdsliv.

Det er fritidsorganisationernes overbevisning, at de unge i kraft af deres deltagelse i de organiserede aktiviteter lærer noget, de kan drage nytte af på deres vej gennem uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet (Brusgaard (red.), 2007, s. 15; Jantzen, 2002c, s. 1; Larsen m.fl., 2007, s. 9). Organisationerne mener, at den organiserede fritid bidrager positivt til unges udvikling og forbedrer deres forudsætninger for at klare sig i det formelle uddannelsessystem og efterfølgende i en jobsituation. Det er et argument, som de anvender i opfordringen til en formel anerkendelse af unges fritidslæring.

“Foreningserfaring kan i høj grad bruges, når unge søger job. Kvalifikationer fra fritiden er afgørende, når ansøgere er lige dygtige” (DUF, 2007c, s. 5). Dette er en af konklusionerne i en DUF undersøgelse fra 2007, som viser, at fire ud af fem erhvervsledere har været frivillige. Erhvervsledere vurderer selv, at de bruger erfaringerne her-

fra i deres arbejdsliv (DUF, 2007b; DGI, 2007b). I DGI's nyhedsbrev beskriver en nyuddannet, ung kvinde, hvilke kompetencer hun har tilegnet sig som foreningsaktiv: ideudvikling, samarbejde, planlægning, ledelse, undervisning, gruppearbejde, økonomisk planlægning og erfaringen med at arbejde i en stor organisation (DGI, 2007a). Nedslagspunkterne svarer til nogle af de kompetencer, DUF arbejder med. For eksempel forbindes det organisatoriske med at kunne planlægge og gennemføre et projekt (Jantzen, 2002a, s. 10). Formidlingskompetence handler om at tilpasse et budskab til en bestemt målgruppe (Jantzen, 2002a, s. 13). Ledelseskompetence fremstilles som evnen til at motivere og inspirere andre (Jantzen, 2002a, s. 10). Ungdomsringen mener, at unges sociale samvær i fritids- og ungdomsklubberne kan være et aktiv i unges formelle uddannelsesliv, men er mere forsigtige i deres melding, da de savner dokumentation for, hvad de unge lærer i klubben (Larsen m.fl., 2007, s. 9).

DUF peger også på, at de unge udfordres og fastholdes med konkrete kurser og uddannelsestilbud (Jantzen, 2002a). Organisationen vurderer, at muligheden for at lære noget og udvikle sig personligt er central, når de unge vælger, hvordan de vil sammensætte aktiviteterne i deres fritid (Bach, 2001). Derfor er det ikke nok, at de unge modtager bevis for det, de lærer i det organiserede fritidsliv. DUF finder det lige så væsentligt, at de

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

unge bliver opmærksomme på, hvad de lærer, og hvordan de kan bruge det. Her fokuseres entydigt på, at de unge befinder sig i en livsfase, hvor de skal søge optagelse på en uddannelse og siden ud på arbejdsmarkedet (Jantzen, 2002c). I DGI har der ligeledes fra 2006 været udtalt opmærksomhed på unge idrætstrænere og -lederes kompetenceudvikling. Organisationen arbejder målrettet med at fortælle de unge, at erfaringerne kan styrke deres muligheder i uddannelses-systemet og på arbejdsmarkedet. I en artikel fra 2006 hedder det for eksempel, at søger den unge optagelse til en uddannelse gennem Kvote 2⁶, kan det bidrage positivt til CV'et, at den unge har været frivillig i en idrætsforening (DGI, 2006a). DGI benytter sig også af såkaldte sparringspartnere, der skal hjælpe unge trænere og ledere til at beskrive de realkompetencer, som de får via idrætten (DGI, 2007b), for eksempel ved at udfylde et realkompetencevurderingsskema, der kan vedlægges uddannelses- og jobansøgninger. Organisationen samarbejder med Dansk Folkeoplysnings Samråd for at skabe opmærksomhed omkring realkompetencer på konferencer og uddannelsesmesser (DGI, 2007c og 2007d).

Ungdomsringens arbejde med fritidslæringens rolle i uddannelses- og arbejdsliv er mindre udfoldet, men organisationen lægger i publikationen *Unge læring på klub- og fritidsområdet* (Larsen m.fl., 2007) op til, at fritids- og ungdomsklubberne skal spille en rolle i regerin-

gens målsætning om, at 95 % af alle unge i 2015 skal gennemføre en ungdomsuddannelse (Statsministeriet, 2006, s. 26). Så samlet set er der flere forhold, der peger på, at fritidsorganisationernes fokus på unges læring i aktivitetstilbudene ikke alene handler om et behov, de tilskriver de unge, men også afspejler en udvikling på det uddannelsespolitiske område.

Fritidsorganisationerne som ramme om fællesskaber

Den anden dimension af fritidslæring refererer til det fællesskab, som aktiviteterne udspiller sig i. Fritidsorganisationerne er opstået som interesseorganisationer, der blandt andet havde som målsætning, at ungdommen skulle bruge fritiden fornuftigt, og her var fællesskabet med andre unge et af de bærende elementer (Kofod, 2009a). Fritidsorganisationerne fastholder, at fællesskabets samlende kraft er ligeså vigtig for det gode liv i det 21. århundrede som i det 19. og 20. århundrede (DGI, 2005, s. 22).

Der argumenteres for, at et af fællesskabets væsentligste opgaver er at lære de unge at omgås hinanden. Som grundpræmis forudsætter fællesskabet, at de unge er villige til at samarbejde inden for de givne rammer. Netop evnen til at samarbejde bliver fremhævet som en kompetence, ligesom fællesskabet tilskrives positiv betydning for udvikling af sociale kompetencer: De unge lærer at forstå og respektere andre mennesker

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

(Jantzen, 2002a, s. 14). Også DGI hæfter sig ved, at fællesskabet omkring sporten – i tillæg til, at det er sundt at røre sig – udvikler de unges sociale kompetencer (DGI, 2006b) for eksempel evnen til at samarbejde (DGI, 2007a). Så ved at være en del af de organiserede fællesskaber, styrkes de unges evne til at indgå i fællesskaber i andre livssammenhænge.

DGI peger også på, at fællesskaberne kan være behjælpelige for de unge i søgen efter svar på, hvem de er i verden (Brusgård, 2007). Særligt Ungdomsringen fremhæver det sociale element som en grundpræmis. De unge lærer sig selv at kende i fællesskabet med jævnaldrende, der er stillet over for de samme udfordringer (Søndergaard, 2007; Gram, 2007). Det at møde andre mennesker, der måske har en anden baggrund end én selv, vil også præge de unges holdninger, hvad enten der er tale om skole, kultur, politik eller andet (Tverskov, 2005). I et interview fortæller en klubleder, at klubben danner rammen om netværk med forskellige personer, af forskellig karakter og med forskellig udvikling til følge. Den jævnaldrende har måske rollen som fortrolig. Den lidt ældre kan være forbilledet, der viser vejen til, hvordan man træffer valg og håndterer problemer. Den voksne skal være den, der møder den unge med forståelse og empati (Balslev, 2007).

Organisationerne peger også på en ubalance mellem ungdoms-

kulturen, præget af flere valg og mindre tid, på den ene side, og for eksempel foreningskulturen på den anden (DGI, 2005, s. 8). Fællesskabet er kernen i organisationernes virke (DGI, 2002a, s. 19), og “foreningsdanmark” hævdes at være det naturlige “mødested for oplevelser, dannelse, deltagelse, kammeratskab og samvær” (DUF, 2005, s. 3). Organisationerne giver udtryk for, at det er en udfordring at fastholde vægten på fællesskabet.

Hvor fritidslæring i det perspektiv, der handler om uddannelse og fremtid, er noget den enkelte unge kan bruge konkret, så kan gevinsten ved blot at være en del af et fællesskab umiddelbart være vanskelig at få øje på. Alligevel holder fritidsorganisationerne fast i fællesskabet som et vigtigt læringsrum i sig selv, og sigter mod at få to tilsyneladende modsætninger til at mødes: De unges individuelle valg blandt mange fritidstilbud, og organisationernes invitation til at indgå i et fællesskab.

Et bud fra DUF er at sørge for, at fællesskaberne giver hver enkelt ung dreng eller pige oplevelsen af, at de ikke bare én i mængden, men *individer*, der gør en forskel i *fællesskabet* (Bykilde, 2002, s. 7). DUF mener, det er et spørgsmål om at invitere de unge til at få dækket individuelle (udviklings-) behov via deres deltagelse i fællesskabet, der ifølge organisationen repræsenterer et fundamentalt menneskeligt behov for at være en del af en helhed (Hermansen og Stavnsager, DUF, 2000).

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

Fritidsorganisationerne kan integrere de unge i demokratiet

Den tredje og sidste dimension, som analysen har frembragt i definitionen af fritidslæring, knytter sig til demokrati. I tillæg til selve fritidsaktiviteten, så er organisationerne strukturelt opbygget som små demokratier, svarende til samfundets formelle demokrati. Her opfordres de unge til at deltage og bidrage med deres synspunkter. For eksempel har Ungdomsringen et ungeråd, der også har plads i organisationens landsråd. I DGI forsøger man sig med ungdomsudvalg og lignende for at invitere de unge til at sidde omkring bordet, hvor beslutningerne træffes. DUF har en omfattende demokratisk struktur, hvor medlemsorganisationerne er bredt repræsenteret. Disse strukturelle forhold er et af flere træk ved fritidsorganisationernes ungdomsarbejde, der gør, at demokrati udgør den tredje dimension i definitionen af fritidslæring.

Ungdomsringen og DUF har også formulerede målsætninger om at sætte de unge på den politiske dagsorden og involvere dem i beslutningsprocesser, der i bredere forstand har indflydelse på ungdomslivet. Organisationerne opfordrer kommunerne til at etablere ungdomsråd, hvor de unge kan give deres mening til kende og blive hørt (Larsen m.fl., 2006; DUF, 2005). Siden 2006 har DUF i den forbindelse udnævnt årets ungdomskommune; en pris der

går til en kommune, der netop inviterer de unge til at deltage i ideudvikling og beslutningsprocesser (DUF, 2007a; DUF, 2007d).

Den grundlæggende indstilling er, at unge ikke er nogen, man bestemmer over, men nogen man bestemmer sammen med (Bach, 2001), og i DUF defineres demokratisk kompetence, som "evnen til at indgå og agere i beslutningsprocesser på et demokratisk grundlag og tilegne sig viden om de værdier, der knytter sig til demokratiet" (Jantzen, 2002a, s. 11). Organisationen antager, at de unge medlemmer i kraft af deres deltagelse får en vigtig indsigt i og forståelse for, hvordan demokratiet fungerer og ikke mindst deres egen rolle heri. Det er det som inden for den politiske sociologi omtales som politisk myndiggørelse (Andersen m.fl., 2000).

I Danmark bliver man formelt politisk myndig, når man er fyldt 18 år. Forud for at de unge fylder 18 år har de ikke nogen formel politisk indflydelse, og derfor er de unge i udgangspunktet ikke i stand til at påtage sig ansvaret. De unge må derfor lære at navigere i demokratiet (Aaen, DUF, 2003). Fritidsorganisationerne arbejder for, at de unge i årene forinden bliver forberedt på, at de får formel indflydelse. Derfor arbejder de internt som eksternt for at give de unge mulighed for at tilegne sig en praktisk forståelse for demokrati, inden de bliver politisk myndige. Man kan sige, at den organiserede fritidsaktivitet, i tillæg til det

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

sports-tekniske, det frivillige engagement eller klubbens rekreative rum, tilskrives kvaliteter, der er demokratibærende. Folkestyret er betinget af, at folket lærer at styre. Og her er det fritidsorganisationernes overbevisning, at de spiller en central rolle. Med henblik på at skærpe de unges interesse for at engagere sig i bestyrelser, udvalg mv., har organisationerne sat deres interne strukturelle forhold på dagsordenen og arbejder på at udvikle nye alternativer til den måde demokratiet traditionelt har været tænkt og praktiseret på. DGI hæfter sig ved, at det demokrati, som de unge præsenteres for ude i foreningerne, er et repræsentativt demokrati. Formen er møder og lange beslutningsprocesser, hvilket ikke tiltaler unge. De vurderer, at de unge i højere grad tiltales af, at der er kort vej fra ide til handling, og at de har direkte indflydelse på beslutninger, der vedrører dem selv. DGI og DUF supplerer med, at vejen fra ide til handling ikke må blive for lang, og at det er en god ide, at der er voksne, der tager ansvar for nogle af de mere formelle forhold (Jantzen, 2002b; Brusgård 2007). Ungdomsringen foreslår, at de fællesskaber, hvor beslutningerne træffes baseres på aktiviteter frem for møder (Larsen, 2006, s. 50). Tiltag der måske kan dæmme op for de unges manglende identifikation med demokrati i praksis (Jensen, 2001, s. 354).

Fritidslæring

Ifølge de tre fritidsorganisationer er unges deltagelse i organiserede

aktiviteter medvirkende til, at de unge lærer nogle ting, der på hver deres måde spiller en væsentlig rolle for ungdomslivet i det 21. århundrede: De unge forberedes til deres fremtidige uddannelses- og arbejdsliv, de lærer at indgå i forskellige typer fællesskaber med forskellige mennesker, og de lærer at indgå som borgere i et demokratisk samfund.

Fælles for alle tre læringsdimensioner er også, at det ikke kun er de unge, der har glæde af denne form for fritidslæring. Det er vigtigt at fastholde, at dette er, hvad tre fritidsorganisationerne mener, de unge lærer, men holder det stik, giver det også i et samfundsperspektiv rigtig god mening, at de unge deltager i det organiserede fritidsliv.

Der er behov for, at de unge uddanner sig og indgår som en ressource i arbejdsstyrken. Ifølge fritidsorganisationerne styrker tilknytningen til det organiserede fritidsliv de unges chancer for at klare sig på arbejdsmarkedet, ligesom fritidslæringen kommer arbejdsgiverne og i sidste ende samfundet til gode. Fritidsorganisationerne mener, at denne dimension af fritidslæring motiverer de unge til at deltage i de organiserede aktiviteter. Dette er medvirkende til at forandre fritiden som rekreativ tid, der står i kontrast til timerne på skolebænken og på arbejdsmarkedet, til en tid der indgår i direkte forlængelse af den produktive tid. Fritidsorganisationerne mener, at organiseret fritid er en invitation

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

til at deltage i fællesskaber, der danner rammen om læreprocesser, der vil gøre de unge i stand til begå sig socialt. En kompetence, som det på trods af – eller måske i kraft af – aftraditionaliseringen fortsat er nødvendigt at tilegne sig. Fritidsfællesskabet hævdes også at løse nogle af de opgaver, og give nogle af de svar, som fællesskabet tog sig af og bød ind med i det traditionelle samfund. Udfordringen for fritidsorganisationerne er at balancere ønsket om at møde de unge som individer på den ene side og at fastholde fællesskabet som grundstruktur i organisationen på den anden.

Organisationerne interesserer sig for at involvere de unge i beslutningsprocesser og forsøger at udvikle nye former for beslutnings- og arbejdsprocesser, der korresponderer med de unges mere flygtige tilknytning. Udfordringen er at gøre det meningsfuldt for de unge at engagere sig, både i organisationernes interne beslutningsfora og i samfundet generelt. I den forstand er den praktiske forståelse for demokrati ikke kun en vigtig dimension i fritidsorganisationernes forståelse af fritidslæring. Det er en forudsætning for demokratiet, at de unge får forståelse for, hvordan demokratiet fungerer og deres rolle i det.

De tre dimensioner i organisationernes definition af fritidslæring peger overvejende på fritidslæring som en udvikling, der knytter sig til overgangen fra barn til voksen, men indeholder også et lag af ge-

nerationsbetingede perspektiver. Overordnet bidrager analysen af, hvad fritidsorganisationerne mener, unge lærer i kraft af deres deltagelse i det organiserede fritidsliv, med forklaringer på, hvorfor der er samfundsmæssig konsensus om, at organiseret fritid er en del af et godt ungdomsliv. Artiklen bidrager dog ikke med viden om, hvordan de unge forholder sig til og prioriterer i deres fritid og på hvilken baggrund.

Litteratur

Litteratur dækker også artiklen side 36-47 af Anne Kofod.

- Aaen, Nicolai (2003). *Demokratiprojekter i børne- og ungdomsorganisationer. Erfaringsopsamling på den tematiserede InitiativStøtte 2000-2002*. Sidste udgave – 6. del. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- Abildgaard, Nicolai og Simon Schøler (2000). *Unge har også mening. Idrætsforeninger som skole i demokrati og medborgerskab*. Ålborg: Ålborg Universitet.
- Andersen, Jørgen Goul m.fl. (2000). *Hvad folket magter. Demokrati, magt og afmagt*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Bach, Thomas (2001). *Demokrati i nærheden. Lokal inddragelse af børn og unge*. Sidste udgave – 1. del. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- Balslev, Gitte Miller (2007). *Krudthuset – en klub for unge*. I: Larsen m.fl.: *Unge læring på klub- og fritidsområdet*. Odense:

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

- Ungdomsringen.
- Bille, T. mfl. (2005). *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004. Med udviklingslinier tilbage til 1964*. København: AKFforlaget.
- Bille, T. og E. Wulff (2006). *Tal om børnekultur. En statistik om børn, kultur og fritid*. København: AKF – amternes og kommunernes forskningsinstitut. Børnekulturens Netværk.
- Bjørnavold, Jens (2000). Making Learning visible – identification, assessment and recognition of non-formal learning in Europe. CEDEFOP. Luxembourg; Office for Official Publications of the European Communities.
- Brusgaard, Kirsten (red.) (2007). *Unge med i foreningen*. Temahæfte. DGI Uddannelsesforum
- Bykilde, Grit (2002). *Demokrati i virkeligheden. Principper for inddragelse af nutidens unge*. Sidste udgave – 4. del. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- DGI (2007a). *Realkompetencer der rykker*. Nyhed 12. juli. Danske Gymnastik og Idrætsforeninger
- DGI (2007b). *Aktiv frivillig leder – et stort plus for karrieren*. Nyhed 11. september. Danske Gymnastik og Idrætsforeninger.
- DGI (2007c). *DGI Nordjylland fører i realkompetencer*. Nyhed 19. september. Danske Gymnastik og Idrætsforeninger.
- DGI (2007d). *Frivillighed på eksamenspapiret*. Nyhed 31. oktober. Danske Gymnastik og Idrætsforeninger.
- DGI (2006a). *Frivillighed tæller i kvote 2*. Udspil 8. februar. Danske Gymnastik og Idrætsforeninger.
- DGI (2006b). *Frivillige instruktører får beskrivelse af kompetencer*. Nyhed 27. september. Danske Gymnastik og Idrætsforeninger.
- DGI (2005). *Idræt og fritid i de nye kommuner. Brikker til en fritidspolitik*. Vejle: Danske Gymnastik og Idrætsforeninger.
- DGI (2002a). *DGI mod 2010*. Vejle: Danske Gymnastik og Idrætsforeninger.
- DGI (2002b). *Fritidskursus tæller på jobbet*. *Ungdom & Idræt* nr. 10, 21. marts.
- DIF (2004). *Nye linier. En guide til DIFs specialforbund og foreninger fra DIFs ungdomsnetværk om involvering af unge*. Danmarks Idrætsforbund
- DUF (2007a). *Ungdomskommunepris 2007*. Nyhed 20. august. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- DUF (2007b): *Frivilligt arbejde gavner karrieren*. Nyhed 4. september. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- DUF (2007c). *DUF Fokus – Forening og karriere*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- DUF (2007d). *Danmarks Ungdomskommune 2007: Frederikshavn*. Pressemeldelse 20. december. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- DUF (2005): *Arbejdsprogram Dansk Ungdoms Fællesråd 2006-2007*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- DUF (2000). *Fællesskab gir mening. Dansk Ungdoms Fællesråd 1940-2000*.
- Engelstad, Fredrik og Guro Ødegård (2003). *Ungdom, makt og mening*. Oslo: Gyldendal.
- Fog, Jette (2004). *Med samtalen som udgangspunkt. Det kvalitative*

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

- forskningsinterview*. København: Akademisk Forlag.
- Fridberg, T. (1999). *Skolebørns fritidsaktiviteter. Kultur- og fritidsaktivitetsundersøgelsen 1998*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Giddens, Anthony (1994). *Living in a Post-traditional Society*. I: Beck, U., A. Giddens og S. Lash: *Reflexive Modernization. Politics, tradition and aesthetics in the modern social order*, s. 56-109 Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (2004). *Modernitet og selvidentitet. Selvet og samfundet under sen-moderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Gram, Mette (2007). OCN - certificering af unges fritidslæring. I: Larsen m.fl.: *Unge læring på klub- og fritidsområdet*. Odense: Ungdomsringen.
- Hansen, N. H. M. (2003). *Hvad har de gang i? En profilanalyse af Holbæks unge 2003*. Holbæk: Ungdommens Hus og Holbæk Kommune.
- Hansen, N. H. M. (2004). *Hvad har de gang i? En profilanalyse af Gentoftes unge 2004*. Gentofte: Gentofte Kommune.
- Henriksen, C. S. (2002). *Børn og unges fritid i Høje Taastrup Kommune*. København: CASA.
- Herman, Stefann (2003): *Et diagnostisk landkort over kompetenceudvikling og læring – pejlinger og skitser*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Hermansen og Stavnsager (red.) (2000). *Fællesskab gir mening. Dansk Ungdoms Fællesråd 1940-2000*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- Illeris, Knud (2006). *Læring*. 2. udg. Roskilde Universitetsforlag.
- Jantzen, Connie Yilmaz (2002a). *Når fritid fører til fremtid. En rapport om kompetenceudvikling i de frivillige børne- og ungdomsorganisationer*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- Jantzen, Connie Yilmaz (2002b). *Demokrati indefra. Unge deltagelse i foreningsdemokratiet. Sidste udkald – 3. del*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- Jantzen, Connie Yilmaz (2002c). *Kompetenceguiden. Sådan bruger du din foreningserfaring, når du søger uddannelse og job*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- Jensen, Ulla Højmark (2001). *Man skal være sig selv – teoretisk og empirisk belysning af unges politiske univers*. København: Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, Ph.d.-afhandling.
- Jensen, Bente (2002). *Kompetence og pædagogisk design*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kaspersen, Lars Bo (2001). *Anthony Giddens - Introduktion til en samfundsteoretiker*. 2. udg. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kofod, Anne (2009a). *Organisering af danske unges fritid. Et historisk tilbageblik*. I: Tidsskrift for Ungdomsforskning nr. 1 Oslo: NOVA. s.21-38.
- Kofod, Anne (2009b). *Læring i det organiserede fritidsliv*. Upubliceret.
- Kofod, Anne (2009d). *Unge selvorganiserede fritid*. Upubliceret.
- Kofod, Anne og Jens Christian Nielsen (2006). *Unge, kompetenceudvikling og foreningsliv*. København: Center for Ungdomsforskning.

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

- Kofod, Anne og Jens Christian Nielsen (2005). *Det normale ungdomsliv*. København: Center for Ungdomsforskning.
- Kvale, Steinar (1997). *InterView. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, Brian m.fl. (2006). *Ungdomspolitik i kommunerne*. Odense: Ungdomsringen
- Larsen, Niels m.fl. (2007). *Unge læring på klub- og fritidsområdet*. Odense: Ungdomsringen
- Lindgren, Mats, Bernhard Lüthi og Thomas Fürth (2005). *The Me We Generation – what business and politics must know about the next generation*. Stockholm: Bookhouse Publishing.
- Ludvigsen, Nina Bach og Jens Christian Nielsen (2008). *Unge tryghed og trivsel i Frederiksberg Kommune*. København: Center for Ungdomsforskning.
- Nielsen, Jens Christian m.fl. (2004). *Ungdom og foreningsliv. Demokrati, fællesskab og læreprocesser*. Roskilde Universitets forlag.
- Pless, Mette og Noemi Katznelson (2005). *Niende klasse og hvad så? En midtvejsrapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde*.
- Schultz Jørgensen, Per (2001). *Kompetence – overvejelser over et begreb*. Nordisk Psykologi 53(3), 181-208.
- Retsinformation (2007). Lov nr. 556 af 06/06/2007.
- Skårhøj, Rie og Søren Østergaard (2005). *“Generation Happy?” Et studie i danske teenagers hverdagsliv, værdier og livstolkning*. Frederiksberg: Unitas Forlag.
- Statsministeriet (2006). *Fremgang, fornyelse og tryghed. Strategi for Danmark i den globale økonomi*.
- Søndergaard, Per Straarup (2007). I: Larsen m.fl.: *Unge læring på klub- og fritidsområdet*. Odense: Ungdomsringen
- Trondman, Mats (2005). *Unga och föreningsidrotten. En studie om föreningsidrottens plats, betydelser och konsekvenser i ungas liv*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:9. Stockholm: Ungdomsstyrelsen
- Tverskov, Eva (2005). *Klubbernes potentiale*. BUPL og Ungdomsringen
- Undervisningsministeriet (2007): *Danmarks strategi for livslang læring. Uddannelse og livslang opkvalificering for alle. Redegørelse til EU-kommisionen*.
- Undervisningsministeriet (2005). *Det du kan – på sporet af Danmarks skjulte kompetencer. Et debatoplæg om anerkendelse af realkompetencer*
- Vedtægter for Dansk Ungdoms Fællesråd
- Vedtægter for Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger
- Vedtægter for Ungdomsringen
- Wollebæk, Dag og Per Selle (2002). *Det nye organisationsamfundet – demokrati i omformning*. Bergen: Fakkolaget.

Noter

- 1 Da DUF's organisationer dækker bredt over børn og unge og ikke er defineret aldersmæssigt, er det ikke muligt at sætte tal på, hvor stor en andel af en ungdomsgeneration, der er medlem.

Videresalg eller anden kommerciel brug af artiklen ikke er tilladt.

- 2 Dansk Ungdoms Fællesråd:
 “DUF’s formål er at være fællesrepræsentation for dansk, landsomfattende demokratisk børne- og ungdomsarbejde og herunder repræsentere de tilsluttende organisationer i forhandlinger med offentlige myndigheder, institutioner og andre organisationer i ind- og udland.
 DUF skal gennem sin virksomhed medvirke til at løse ungdommens problemer samt fremme sammenholdet og den indbyrdes forståelse blandt unge og deres organisationer. DUF skal arbejde for at øge unges forståelse for og deltagelse i de demokratiske beslutningsprocesser, stimulere til samfundsengagement samt bidrage til ligestilling mellem individer og grupper i samfundet.”
 (<http://www.duf.dk/web/data.nsf>)
- 3 Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger: “Formål: Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger vil styrke de frivillige foreninger som ramme om idræt med vægt på fællesskab, udfordring og sundhed for at fremme foreningslivets folkeoplysende kvaliteter.”
- 4 Ungdomsringen er en af Dansk Ungdoms Fællesråds medlemsorganisationer, og derfor findes Ungdomsringens medlemstal opgjort her.
- 5 Ungdomsringen: “Ungdomsringens formål:
 – At fremme større børn og unges aktive medleven og demokratiske deltagelse i samfundet gennem klubbernes virksomhed
 – At fremme større børn og unges kulturudtryk
 – At fremme og udbrede kendskabet til pædagogisk virksomhed for større børn og unge
 – At støtte oprettelsen af åben fritids- og ungdomsklubvirksomhed
 – At varetage medlemmernes interesser over for de bevilgende myndigheder og klubsektorens forhold til andre former for børne- og ungdomsarbejde
 – At arbejde for større børn og unges rettigheder
 – At fremme større børn og unges forståelse for andre folkeslag og andre kulturer.”
- 6 I kvote 2 vurderer man blandt andet optagelsen på baggrund af, hvad ansøgeren har foretaget sig efter sin adgangsgivende eksamen. På den baggrund kan fritidsorganisationerne bruge kvote 2 som argument for, at det er nyttigt at involvere sig i de aktiviteter, som de tilbyder (http://www.ug.dk/min%20baggrund.aspx?article_id=artikel-kvoteto) 070408.